

- Збірник наукових праць* / Ред. кол.: В.А. Смолій, О.І. Гуржій, А.Г. Морозов та ін. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2012. Вип. 5. С.151-154.
3. Монастирські бібліотеки // Українська бібліотечна енциклопедія: веб-сайт. URL: <https://ube.nlu.org.ua/> (дата звернення 13.11.2021).
 4. Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII століття. Серія: Історичні джерела / Упоряд. Атаманенк В.Б. Київ-Острог-Нью-Йорк, 2004. Т.1. 383 с.
 5. Острозький державний історико-культурний заповідник. – КН. 961/VI С – 565: Дерманський пом'яник.
 6. Стародруки Речі Посполитої XVI – XVII ст.ст. у зібраннях Музею книги та друкарства м. Острога і Волинського краєзнавчого музею. Каталог. Луцьк, 2005.
 7. Biblioteka ordynacyi Krasieńskich. Muzeum Konstantego Świdzińskiego. – Warszawa, 1876. Т.2. 633 s.

ІСТОРІЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ І УКРАЇНА

Мельничук В. І.

аспірант кафедри політичних інститутів та процесів

*Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Децентралізація хоч і є одним із провідних системних процесів у сучасній вітчизняній політиці, однак історичним корінням сягає початку XVII ст., коли, формулюючи постулати федералізму, західні дослідники обґрунтовували свої точки зору відцентровими аргументами. Першість тут належить німецькому правнику Й. Альгузіусу, який розробив теорію «народного суверенітету» і передбачав існування політичної асоціації на основі первинних громадянських спільнот. Останні, на думку ученого, характеризувалися спільною згодою та плюралізмом застосування примусу і сили [3, с. 46–47.]. За дві сотні років децентралізаційні аспекти потрапили до концепції соціалізму та анархізму французького філософа П. Прудона. ДО слова, саме у середині XIX ст. до суспільно-політичного вжитку увійшли слов «децентралізація» – спочатку у вислові французького історика і державника А. де Токвіля, а згодом у праці його земляка М. Блока

А. де Токвіль описував не лише адміністративну цінність децентралізації, але й стверджував, що вона привчає громадян до свободи і вчить їх користуватися нею правильн [4]. На питання, чому у світі доволі

концентрованої влади людина має прав на самоврядність, відповідь дає німецький правознавець О. Гірке, акцентуючи той факт, що «місцева громада як носій звичаєвого права сформувалася раніше за державу, через що і має незалежне від неї джерел владних повноважень» [1]. П. Прудон вказував, що ідеальним поєднанням для розвитку людської спільноти є агрокультурна децентралізована федерація [5].

В один і той самий час, але з відстанню у понадо дві тисячі кілометрів видатний український громадсько-політичний діяч М. Драгоманов висував ідею політичної децентралізації у контексті своєї прихильності до того ж таки федеративного устрою. Історик писав про спроможність громадо мати внутрішню самостійність і незалежність відносно інших «самоуправ» на основі спільних інтересів і тяжіння до колективного вирішення проблем [2, с. 340].

Перехідом від філософського трактування і теоретичної категоризації до фактичного впровадження норм децентралізації влади у функціонування політичних систем та режимів тривав кілька сотень років, аж поки у ХХ ст. принципом субсидіарності як підходом до ухвалення рішення на рівні його безпосереднього впровадження не став частиною глибоких демократичних трансформацій у західних державах. Увесь цей час можна назвати апробаційним у частині пошуку обґрунтування для відходу від централізованих форм управління, вироблення інструментарію, и нова практика була реалізована політичними елітами та прийнята суспільством.

Наголосимо, що історія децентралізації в Україні не розвивалася паралельно з країнами Заходу. Цьому є логічне пояснення й об'єктивні причини:

– по-перше, вік державної самоврядності України усього 30 років, тому ми не можемо говорити про історичне формування децентралізаційних традицій;

– по-друге, початок незалежності нашої держави ознаменувався більше централізованими тенденціями, аніж відцентровими;

– по-третє, системні реформи в Україні, починаючи з 1990-х років і дотепер, відбуваються строкат й непослідовно, що знижує їхню загальну ефективність. Водночас, саме реформу децентралізації і вітчизняні, і зарубіжні експерти називають однією з найбільш успішних.

Хронологія озвучених вище змін виглядає таким чином:

1990-1992 рр. – ухвалені Закони України «Про місцеві Ради народних депутатів і місцеве самоврядування» та «Про місцеві Ради народних депутатів, місцеве і регіональне самоврядування»;

1996 р. – прийнята Конституція України, яка закріпила систему організації влади на місцевому рівні;

1997-1999 рр. – Україна ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування. Ухвалені Закони «Про місцеві державні адміністрації» та «Про місцеві адміністрації»;

2001 р. – вперше озвучена потреба реформування місцевого самоврядування була втілена у Концепції державної регіональної політики, затвердженій указом Президента України;

у 2009 р. схвалено, а у 2012 р. скасовані проєвропейську Концепцію реформи місцевого самоврядування;

1 квітня 2014 р. – прийнята Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, з якої почалася активна фаза реформи децентралізації;

2015 р. – утворені перші об'єднані територіальні громади, внесені зміни до Податкового та Бюджетного кодексів, якими ОТГ було надано фінансові та бюджетні повноваження (бюджетна децентралізація);

2019 р. – ухвалені новий Виборчий кодекс, де конкретизовано повноважність місцевих рад різних рівнів;

2020 р. – у рамках адміністративної територіальної реформи Верховна Рада України скоротила кількість районів із 490 до 136.

Усі ці кроки доводять невідворотність децентралізації, однак засвідчують складність цього шляху. Спираючись на ефективні практики зарубіжних країн, Україна вибудовує власний потенціал децентралізаційної реформи, який хоч і повільно, але зміцнюється вже за підтримки нових громад, рад та інституцій.

Отже, у політичних реаліях децентралізація знаходить своє місце як Серед локальних (важливий етап реформи місцевого самоврядування), так і Серед глобальних (наприклад, розвиток Європейського Союзу) процесів. Вона завжди пов'язується із якісними перетвореннями: політичною модернізацією, нуттям демократичних рис суспільства і влади. Наразі історично не сформовано кінцевого стану децентралізації, позаяк це тривалий процес і навіть здобуті успіхи постійно модифікуються відповідно до внутрішніх і зовнішніх чинників. І попри те, що українська децентралізація, як зазначалося, отримала позитивні відгуки експертних кіл, її унормування потребує ухвалення відповідних змін до Конституції, які вже розроблені, досягнення реальної спроможності об'єднаних територіальних громад, яких станом на осінь 2021 р. утворено 1439, узгодження й розподілу повноважень між представницькими органами різних рівнів місцевого самоврядування.

Література:

1. Гирке О. фон. Германское общественное право. СПб., 1900. 658 с.
2. Драгоманов М. «Передне слово до громади» про державну організацію. К.: Дакор, 2008. С. 339–344.

3. Каменская Г. Альтузиус Йоханнес. Федерализм: энциклопедия. Москва: МГУ, 2000. 640 с.
4. Bonnal J. A *History of Decentralization*. Columbia University. 2013. URL: http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/history_fao.html
5. Proudhon P.-J. The Principle of Federation. 1863. URL: <https://libcom.org/files/P.-J.%20Proudhon%20-%20The%20Principle%20of%20Federation.pdf>

КРИМСЬКА ВІЙНА 1853-1856 РР. І УКРАЇНА

Натина Л. М.

студентка II курсу магістратури

факультету географії, історії та туризму

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'ячука»

м. Рівне, Україна

Усі війни не виникають прост так. Кримській війні 1853-1856 року передували тяжкі зовнішні й внутрішні чинники. Європа уже залишила позаду старий лад, вона була модернізована. По вулицях європейських столиць уже пронеслися революції, які скинули старі порядки та традиційні норми у смітник минулого. Російська імперія в той же час не поспішала осучаснюватися та йти за новими порядками.

Російська імперія, як і вся територія українських земель, була нещадн закріпачена. На початку 1850-х років загострюються суперечності між Османською та Російською імперіями, і приводом стає заступництво надо християнами на Османських землях. Російська імперія, і так маючи значний вплив, на територіях підвладні колись османам, Молдавії та Валахії, прагнула розширити свою експансію вглиб Балкан та Близького Сходу [1, с. 9].

Противниками прагнень Російської імперії виступили Великобританія та Франція. Маючи свої інтереси на зазначених територіях. Тому коли Микола I форсував річку Прут, з претензіями «задовольнити справедливий вимоги Росії», Порто у силу дипломатичних зусиль все ж оголосила війну Росії 4(16) жовтня 1853 року, у відповідь на відмову Росії виводити війська з її дунайських князівств. Микола I 8(20) жовтня підписує маніфест «Про війну з Османською Портою». Султан дул-Меджидо I сподівався на допомогу Франції та Британії, які булиши